

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Totivs Theologiae S. Thomæ Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Svpplementvm Tertiæ Partis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romæ, 1619

De bigamia. Quæst. 65.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38817

exigitur : quia non oportet , quòd statim in publico reddat debitum .

Decr. 33. q. 5. c. Si dicat vir

Ad primum ergo dicendum , quòd ille quantum in se est, non consentit, sed id quod ab eo exigitur, inuitus & cum dolore reddit, & ideo non peccat. Hoc enim est propter lubricum carnis diuinitus ordinatum, vt semper petenti debitum reddatur, ne aliqua occasio peccati detur.

Ad secundum dicendum, quòd non est aliqua hora determinata ad orandum, quin possit recompensari in alijs horis: & ideo obiecto non cogit.

QVÆST. LXV.

De pluralitate uxorum, in quinque articulos diuisa.

DEinde considerandum est de pluralitate uxorum.

- ¶ Circa quod queruntur quinque.
- ¶ Primo, vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ?
- ¶ Secundo, vtrum aliquando fuerit licitum?
- ¶ Tercio, vtrum habere concubinam sit contra legem naturæ?
- ¶ Quarto, vtrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale?
- ¶ Quinto, vtrum aliquando licitum fuerit habere concubinam?

270 Tho. 4. d. 33. q. 1. ar. 1. q. se q.

ARTIC. I.

Vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ?

* in li. de bono con. iug. c. 15. 30. 6. † lib. 6. sent. d. 33. §. A. * in li. de bono con. iug. c. 15. 42. 6.

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd habere plures vxores non sit contra legem naturæ. Consuetudo enim legi naturali non prauudicat. Sed habere plures vxores, peccatum non erat, quando mos erat, vt August. * dicit, & habetur in li. i. c. 1. Ergo habere plures vxores non est contra legem naturæ. ¶ 2. Præterea, Quicumque facit contra legem naturæ, facit contra præceptum: quia sicut lex scripta habet sua præcepta, ita & lex naturæ. Sed Augustinus * dicit, quòd habere plures vxores non

non er
hibetur
legem
¶ 3
natur
pluribu
non est
¶ 4
nia ani
dicere
quòd si
animali
est con
SED
natural
inditum
ne hum
Erant d
¶ 6
homo f
est alter
re, sui
reddere
naturæ
ris trad
debitum
¶ 7
vis fieri
quòd vx
naturæ
¶ 8
derium
vxorem
nibus in
confort
tura: sic
RESI
natural

non erat contra præceptum: quia nulla lege erat prohibita. Ergo habere plures uxores non est contra legem naturæ.

¶ 3 Præterea, Matrimonium principaliter ordinatur ad prolem procreationem. Sed vnus potest ex pluribus prolem accipere, plures faciendo. Ergo non est contra legem naturæ habere plures uxores.

¶ 4 Præterea, Ius naturalè est, quod natura omnia animalia docuit, vt in principio Digestorum dicitur. Sed natura non docuit hoc omnia animalia, quod sit tantum vna vnus: cum vnus mas in multis animalibus pluribus fœminis coniungatur. Ergo non est contra legem naturæ habere plures uxores.

† li. 1. ff. de iust. et iure. §. 1. in li. de iure nato.

SED contra, Illud præcipue videtur esse de iure naturali, quod homini in institutione humanæ naturæ inditum est. Sed quod sit vna vnus in ipsa institutione humanæ naturæ, est ei inditum, vt patet Genes. 2. Erant duo in carne vna. Ergo est de lege naturæ.

¶ 6 Præterea, Contra legem naturæ est, quod homo se ad impossibile obliget, & vt quod vni datum est alteri detur. Sed homo contrahens cum vna uxore, sui corporis potestatem ei tradit, vt necesse sit reddere debitum, cum petierit. Ergo contra legem naturæ est, quod postea alteri potestatem sui corporis tradat: quia nemo posset simul vtrique reddere debitum, si simul peterent.

¶ 7 Præterea, De lege naturæ est, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Sed vir nullo modo velle quod vxor alium virum haberet. Ergo contra legem naturæ faceret, si uxorem aliam superduceret.

¶ 8 Præterea, Quicquid est contra naturale desiderium, est contra legem naturæ. Sed zelus viri ad uxorem, & vxoris ad virum naturalis est: quia in omnibus inuenitur. Ergo cum zelus sit amor non patiens consortium in amato, videtur quod contra legem naturæ sit quod plures uxores habeant vnum virum.

RESPONDEO dicen dum, quod omnibus rebus naturalibus insunt quædam principia, quibus non

solum operationes proprias efficere possint, sed quibus etiam eas convenientes fini suo reddant: siue sint actiones quæ consequantur rem aliquam ex natura sui generis: siue ex natura speciei; vt magneti competit ferri deorsum ex natura sui generis, & attrahere ferrum ex natura suæ speciei. Sicut autem in rebus agentibus ex necessitate naturæ, principia actionum sunt ipsa formæ, à quibus operationes proprie procedunt convenientes fini: ita in his quæ cognitionem participant, principia agendi sunt cognitio & appetitus: vnde oportet quod in vi cognitiua sit naturalis conceptio, & in vi appetitiua, naturalis inclinatio: quibus operatio conueniens generi siue speciei reddatur competens fini. Sed quia homo inter cetera animalia rationem finis cognoscit, & proportionem operationis ad finem: ideo naturalis conceptio ei indita, qua dirigitur ad operandum conuenienter, lex naturalis, vel ius naturale dicitur: in cæteris autem animalibus, estimatio naturalis vocatur. Bruta enim ex vi naturæ impelluntur ad agendum convenientes actiones magis, quam regulentur quasi proprio arbitrio agentia. Lex ergo naturalis nihil aliud est, quam conceptio homini naturaliter indita, qua dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus proprijs; siue competant ei ex natura generis, vt generare, comedere, & similia; siue ex natura speciei, vt ratiocinari, & huiusmodi. Omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini, quæ natura ex opere aliquo intendit, contra legem naturæ esse dicitur. Potest autem actio non conueniens esse fini, vel principali, vel secundario: & siue sic, siue sic, hoc contingit dupliciter. Vno modo, ex aliquo quod omnino impedit finem; vt nimia superfluitas, aut defectus comestionis, impedit salutem corporis, quasi principale finem comestionis; & bonam habitudinem in negotijs exercendis, qui est finis secundarius comestionis. Alio modo, ex aliquo quod facit difficilem, aut minus decentem peruenientem ad finem principalem vel

* *Al. ope
ratione
aliqua.*

vel secundarium : sicut inordinata comestio , quan-
 tum ad tempus indebitum . Si ergo actio fit incon-
 ueniens fini , quasi omnino prohibens finem princi-
 palem directe , per legem naturæ prohibetur primis
 preceptis legis naturæ , quæ sunt in operabilibus : si-
 cut sunt communes animi conceptiones in specula-
 tiuis . Si autem fit incompetens fini secundario , quo-
 cumque modo , aut etiam principali , vt faciens dif-
 ficilem , vel minus congruam peruentionem ad ip-
 sum : prohibetur non quidem primis preceptis legis
 naturæ , sed secundis , quæ ex primis deriuantur : si-
 cut conclusiones in speculatiuis , ex principijs per
 se notis fidem habent : & sic dicta actio contra le-
 gem naturæ esse dicitur . Matrimonium ergo ha-
 bet pro fine principali prolis procreationem & edu-
 cationem : qui quidem finis competit homini , se-
 cundum naturam sui generis : vnde & alijs anima-
 libus est communis , vt dicitur in octauo Ethicorum* ;
 & sic bonum matrimonij assignatur proles . Sed pro
 fine secundario , vt dicit Philosophus † , habet in ho-
 minibus solis communicationem operum , quæ sunt
 necessaria in vita , vt supra dictum est* : & secun-
 dum hoc fidem sibi inuicem debent , quæ est vnum
 de bonis matrimonij . Habet vterius alium finem ,
 in quantum est inter fideles , scilicet significatio-
 nem Christi & Ecclesiæ : & sic bonum matrimo-
 nij dicitur sacramentum . Vnde primus finis re-
 spondet matrimonio hominis , in quantum est ani-
 mal ; secundus , in quantum est homo ; tertius , in
 quantum est fidelis . Pluralitas ergo vxorum , neque
 totaliter tollit , neque aliquo modo impedit matri-
 monij primum finem : cum vnus vir sufficiat pluribus
 vxoribus fecundandis , & educandis filijs ex eis na-
 tis . Sed secundarium finem , etsi non totaliter tol-
 lit , tamen multum impedit : eo quod non facile potest
 esse pax in familia , vbi vni viro plures vxores iun-
 guntur , cum non possit vnus vir sufficere ad satisfaci-
 endum pluribus vxoribus ad votum ; & etiam quia com-
 muni

* lib. 8. c. 12. à me.
 † lib. 8. eth. c. 12. à me.
 † 9. 4. ar. 1. c. 6.

municatio plurium in vno officio, causat litem, sicut figuli corrixantur adinuicem; & similiter plures uxores vnus viri. Tertium autem finem totaliter tollit, eo quod sicut Christus est vnus, ita & Ecclesia vna: & idem patet ex dictis *, quod pluralitas vxorum quodammodo est contra legem naturæ, & quodammodo non.

Ad primum ergo dicendum, quod consuetudo non præiudicat legi naturæ; quantum ad prima præcepta ipsius, quæ sunt quasi communes animi conceptiones in speculatiuis; sed ea quæ ex istis trahuntur, vt conclusiones, consuetudo auget; vt Tullius † dicit in tertio Rhetoricorum: & similiter etiam minuit. Et huiusmodi est præceptum legis naturæ de veritate vxoris.

Ad secundum dicendum, quod sicut Tullius * dicit, res à natura perfectas & à consuetudine approbatas, legum virtus & religio sanxit. Vnde patet quod illa quæ lex naturalis dicitur quasi ex primis principijs legis naturæ deriuata, non habent vim coactiuam per modum præcepti absolute, nisi postquam lege diuina & humana sancita sunt: & hoc est quod dicit Augustinus * quod non faciebant contra præceptum quia nulla lege erat prohibitum.

Ad tertium patet solutio ex dictis *.

Ad quartum dicendum, quod ius naturale multipliciter accipitur. Primo enim aliquod ius dicitur naturale ex principio, quia à natura est inditum: & sic definit Tullius † in 2. Rhetoricorum dicens, ius naturale est quod non opinio genuit, sed vis quædam innata inseruit. Et quia etiam in rebus naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non quod sint ex principio intrinseco, sed quia sunt à principio superiori mouente (sicut motus, qui sunt in elementis ex impressione corporum celestium, naturales dicuntur vt Commentator dicit in tertio de Cælo & Mundo); ideo ea quæ sunt de iure diuino, dicuntur esse de iure naturali, cum sint ex impressione & infusione

hoc eodē corp.

Ticero li. 3. ad Herenniu à med. inuuit.

** lib. 2. de inuēt. aliquid quantum ante finem.*

** in lib. de bono coniug. c. 15. so. 6. in corp. art.*

† lib. 2. de inuēt. aliquid quantum ante finem.

superioris principij, scilicet Dei: & sic accipitur ab Isidoro*, qui dicit quod ius naturale est, quod in lege & in Evangelio continetur. Tertio, dicitur ius naturale non solum a principio, sed a natura: quia de naturalibus est, & quia natura contra rationem dividitur, a qua homo est homo: ideò strictissimo modo accipiendo ius naturale, illa quæ ad homines tantum pertinent, & si sint de dictamine naturalis rationis, non dicuntur esse de iure naturali: sed illa tantum quæ naturalis ratio dicit de his quæ sunt homini alii (que cõmunia: & sic datur dicta definitio, scilicet, ius naturale est quod natura omnia animalia docuit. Pluralitas ergo vxorum quamuis non sit contra ius naturale tertio modo acceptum, est tamen contra ius naturale secundo modo acceptum: quia iure diuino prohibetur. Et etiam contra ius naturale primo modo acceptum, vt ex dictis* patet: quia natura dicit hoc cuiuslibet animali, secundum modum conuenientem suæ speciei. Vnde etiam quædam animalia, in quibus ad educationem prolis requiritur sollicitudo utriusque, scilicet maris & femina, naturali instinctu seruant coniunctionem vnus ad vnum: sicut patet in urture & columba, & huiusmodi.

Sed quia rationes inductæ in contrarium, videntur ostendere quod pluralitas vxorum sit contra prima principalia legis naturæ: ideò ad eas respondendum est, & dicendum ad quintum, quod natura humana, quæque omni defectu instituta est. Et ideò non solum sunt indita ei illa sine quibus matrimonij finis principalis esse non potest; sed etiam illa, sine quibus secundarius finis matrimonij sine difficultate haberi non posset; & hoc modo homini in ipsa sui institutione habere vnã vxorem sufficit, vt ex dictis* patet.

Ad sextum dicendum, quod vir per matrimonium non dat sui corporis potestatem vxori quantum ad omnia, sed solum quantum ad illa quæ matrimonium requirit. Non autem requirit matrimonium, vt quo-

* lib. 5. et 3m. c. 3.

Aug. de nupt. & concupis. lib. 1. c. 9. to. 7. in corp.

in corp. art.

libet tempore vxori petenti vir debitum reddat nisi quantum ad id ad quod matrimoniū principaliter est institutum, scilicet ad bonum prolis: & hoc est quantum sufficit ad imprægnationem. Requirit autem hoc matrimonium, in quantum est ad remedium institutum (quod est secundarius ipsius finis), vt quolibet tempore debitum petenti reddatur: & sic patet quòd accipiens plures vxores non se obligat ad impossibile, considerato principali fine matrimonij; & ideo pluralitas vxorum non est contra præcepta prima legis naturæ.

Ad septimum dicendum, quod illud præceptum legis naturæ, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, debet intelligi eadē proportionē seruata. Non enim si Prelatus nō vult sibi resisti à subdito, ipse subdito resistere non debet. Et ideo nō oportet ex vi illius præcepti, quòd sicut vir non vult, quòd vxor sua habeat plures viros vel alium virum, quod ipse non habeat aliam vxorem: quia vnum virum habere plures vxores non est contra prima præcepta legis naturæ, vt dictum est *. Sed vnam vxorem habere plures viros est contra præcepta prima legis naturæ; eo quòd per hoc quantum ad aliquid totaliter tollitur, & quantum ad aliquid impeditur bonum prolis, quod est principalis matrimonij finis. In bono enim prolis intelligitur non solum procreatio, sed etiam educatio. Ipsa enim procreatio prolis & si non totaliter tollatur, quia contingit post imprægnationem primam, iterum mulierem imprægnari, vt dicitur in nono de animalibus *: tamen multum impeditur, quia vix potest accidere quin corruptio accidat, quantum ad vtrumque foetum, vel quantum ad alterum. Sed educatio totaliter tollitur: quia ex hoc quòd vna mulier plures maritos habere, sequeretur incertitudo prolis respectu patris, cuius cura necessaria est in educando. Et ideo nulla lege vel consuetudine est permittum, vnam mulierem habere plures viros, sicut è conuerso.

Ad octauum dicendum, quòd naturalis inclinatio

in proxima respōsione.

lib. 7. de hist. animalium, c. 4. de inclinatio ad finem. in Decr. 33. q. 4.

in appetitiua sequitur naturalem conceptionem in cognitione: & quia non ita est contra conceptionem naturalem, quod vir habeat plures vxores, sicut quod vxor habeat plures viros; ideo affectus vxoris non tantum refugit consortium in viro, sicut è conuerso: & ideo tam in hominibus, quam in alijs animalibus inuenitur maior zelus maris ad fœminam, quam è conuerso.

ARTIC. II.

Vtrum aliquando licitum fuerit habere plures vxores?

271

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod habere plures vxores non potuerit esse aliquando licitum. Quia secundum Philosophum ¶ in secundo Ethicorum, ius naturale semper & vbiq; habet naturalem potentiam eandem. Sed iure naturali prohibetur pluralitas vxorum, vt ex dictis patet*. Ergo sicut modo non licet, ita numquam licuit.

li. 5. Eth. cap. 7. in prin. art. prac.

¶ 2 Præterea, Si aliquando licuit, hoc non fuit, nisi quia vel per se licitum erat, vel per aliquam dispensationem. Non primo modo, quia etiam nunc licitum esset. Nec secundo modo, quia secundum Augustinum ¶, Deus, cum sit naturæ conditor, non facit aliquid contra rationes, quas naturæ inseruit. Cum ergo naturæ nostræ Deus inseruerit, quod sit vna vnus*, videtur quod ipse contra hoc numquam dispensauerit.

li. 26. cõd. Faust. c. 3 ante me. 10. 6.

¶ 3 Præterea, Si aliquid est licitum ex dispensatione, hoc non licet, nisi illis, quibus dispensatio fit. Non autem legitur aliqua dispensatio communis in lege cum omnibus facta. Cum ergo omnes communiter qui volebant, plures vxores acciperent in veteri Testamento, nec ex hoc reprehendantur* à lege vel à Prophetis: non videtur quod fuerit ex dispensatione licitum.

*ar prac. ad 4. q. 6.

Alijs, in

¶ 4 Præterea, Vbi est eadem causa dispensationis debet eadem dispensatio fieri. Sed causa dispensationis non potest alia poni, quam multiplicatio proks ad

ad cultum Dei, quæ etiam nunc necessaria est. Ergo adhuc talis dispensatio duraret, præcipue cum non legatur reuocata.

¶ 5 Præterea, In dispensatione non debet præmitti maius bonum propter minus bonum. Sed fides, & sacramentum, quæ non videntur posse seruari in matrimonio, quo vnus pluribus vxoribus coniungitur, sunt meliora quàm prolis multiplicatio. Ergo intuitu huius multiplicationis dispensatio prædicta fieri non debuisset.

SED contra, Ad Galatas tertio dicitur, quòd lex propter præuarcatores posita est: vt scilicet eos prohiberet. Sed lex vetus fecit mentionem de pluralitate vxorum sine aliqua eius prohibitione, vt patet Deuteron. vicessimo, Si habuerit homo duas vxores, &c. Ergo habendo duas vxores, non erant præuarcatores, & ita erat licitum.

¶ Præterea, Hoc idem videtur exemplo ex sanctis Patribus, qui plures leguntur habuisse vxores, cum Deo essent acceptissimi, sicut Iacob, & Dauid, & plures alij. Ergo aliquando fuit licitum.

*q. præsti
art. præc.
in respõs.
ad 7 et 8
* decret.
d. 29. c. 9
caus. 32.
q. 4 c. 2.
lib. 1. c. 3.
in princ.
et c. 7. c. 1.
ca fin.* RESTONDEO dicendum, quòd sicut ex dictis patet, pluralitas vxorum dicitur esse contra legem naturæ, non quantum ad prima præcepta eius, sed quantum ad secunda, quæ quasi conclusiones, à primis præceptis deriuantur. Sed quia adus humanos variari oportet secundum diuersas condiciones personarum & temporum, & aliarum circumstantiarum: ideo conclusiones prædictæ à primis legis naturæ præceptis non procedunt, vt semper efficaciam habentes, sed in maiori parte: talis est enim tota materia moralis, vt patet per Philosophum * in libris Ethic. & ideo vbi eorum efficacia deficit, licite ea præmitti possunt. Sed quia non est facile determinare huiusmodi varietates: ideo illi, ex cuius auctoritate lex efficaciam habet, referuntur; vt licentiam præbeat legi præternat. è di in illis casibus, ad quos legis efficacia se extendere non debet: & talis licentia di-
spen-

spensatio dicitur*. Lex autem de unitate vxoris non est humanitas, sed diuinitus instituta; nec vnquam verbo aut litteris tradita, sed cordi impressa, sicut & alia, que ad legē naturę qualitercumque pertinent. Et ideo in hoc à solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quę quidem principaliter Patribus sanctis facta est, & per eorum exemplum ad alios deniuata est eo tempore, quo oportebat prædictum nature præceptum prætermitti, vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandę. Semper enim principalior finis magis obseruandus est, quàm secundarius. Vnde cum bonum prolis sit principalis matrimonij finis, vbi prolis multiplicatio necessaria erat*, debuit negligi ad tempus impedimentum, quod posset in secundarijs finibus euenire, ad quod remouendum præceptum prohibens pluralitatem vxorum ordinatur: vt ex dictis patet*.

Ad primum ergo dicendum, quod ius naturale semper & vbique quantū est de se, habet eandem potentiam; sed per accidens, propter aliquod impedimentum, quandoque & alicubi potest variari, sicut ibidem Philosophus† exemplum ponit de alijs rebus naturalibus. Semper enim & vbique dextra est melior quàm sinistra secundum naturam: sed per aliquod accidens contingit aliquem esse ambidextrum: quia natura nostra variabilis est: & similiter etiam est de naturali iusto, vt ibidem Philosophus dicit*.

Ad secundum dicendum, quod in Decret. † quaedam de diuortijs dicitur, quod numquam licuit plures habere vxores sine dispensatione per diuinam inspirationem habita. Nec tamen talis dispensatio datur contra rationes, quas Deus naturę inseruit, sed præter eas: quia rationes illę non sunt ordinatę ad semper, sed vt in pluribus, vt dictum est*: sicut etiam non est contra naturam, quando aliqua accidunt in rebus naturalibus miraculose præter ea quę frequenter solent euenire.

Ad tertium dicendum, quod qualis est lex, talis debet

*id patet ex Innoc. iij in decretis lib. 4 tit. 19. et ex Aug. de bono coniug. c. 7. to. 6.

Al debet.

in corp. ar. præc.

li. 5. eth. cap. 7. in med.

¶ eod. lib.

lib. 5. c. 7.

† li. 4. tit.

19. c. gau.

denus ex

tra de di

uort.

in corp.

art.

bet esse dispensatio legis: unde quia lex naturæ est cordibus impressa, non oportuit dispensationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege scripta dari, sed per internam inspirationem fieri.

Ad quartum dicendum, quod veniente Christo fuit tempus plenitudinis gratiæ Christi, per quam cultus Dei in omnes gentes spiritali propagatione diffusus est: & idè non est eadem ratio dispensationis, quæ erat ante Christi aduentum, quando cultus Dei carnali propagatione multiplicabatur, & conservabatur.

Ad quintum dicendum, quod proles, secundum quod est bonum matrimonij, includit fidem ad Deum seruandam: quia secundum quod proles expectatur ad cultum Dei educanda, ponitur matrimonij bonum. Fides autem ad Deum seruanda est potior, quam fides vxori seruanda, quæ ponitur bonum matrimonij, & quam significatio quæ pertinet ad sacramentum, quia significatio ad fidei cognitionem ordinatur. Et idè non est inconueniens, si propter bonum proles aliquid detrahitur alijs duobus bonis. Nec tamen omnino tolluntur; quia & fides manet ad plures, & sacramentum aliquo modo: quia quamuis non significaretur coniunctio Christi ad Ecclesiam, in quantum est vna, significatur tamen distinctio graduum in Ecclesia per pluralitatem vxorum, quæ quidem non solum est in Ecclesia militante, sed etiam in triumphante. Et idè illorum matrimonia aliquo modo * significant coniunctionem Christi ad Ecclesiam, non solum militantem, vt quidam dicunt, sed etiam triumphantem, in qua sunt diuersæ mansiones.

ARTIC. III.

Utrum habere concubinam sit contra legem naturæ?

272
Can. in c.
is qui. 34
d. c. mere
trices, 32
q. 2.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod habere concubinam non sit contra legem naturæ. Legis enim ceremonialia non sunt de lege naturæ. Sed fornicatio prohibetur Actu. 15. inter alia ceremonialia legis, quæ ad tempus credentibus ex Gentibus

*Al. signi
ficiant.*

ribus imponebantur. Ergo fornicatio simplex, quæ est accessus ad concubinam, non est contra legem naturæ.

¶ 2 Præterea, Ius positivum à naturali iure profectum est, ut Tullius ꝑ dicit. Sed secundum ius positivum fornicatio simplex non prohibebatur, immo potius in pœnam secundum antiquas leges, mulieres lupanaribus tradendæ condemnabantur. Ergo habere concubinam, non est contra legem naturæ.

lib. 2. de inuēt. ali quantulum ante suem.

¶ 3 Præterea, Naturalis lex non prohibet quin illud quod datur simpliciter, possit dari ad tempus & secundum quid. Sed vna mulier soluta potest dare viro soluto, in perpetuum sui corporis potestatem, ut ea utatur licite cum voluerit. Ergo non est contra legem naturæ, si dederit ei potestatem sui corporis ad horam.

¶ 4 Præterea, Quicumque re sua utitur ut vult, nemini facit iniuriam. Sed ancilla est res domini. Ergo si dominus ea utatur ad libitum, nulli facit iniuriam: & ita habere concubinam, non est contra legem naturæ.

¶ 5 Præterea, Quilibet potest alteri dare quod suum est. Sed vxor habet potestatem in corpore viri, ut patet primæ Corinth. 7. Ergo si vxor velit, vir poterit alteri mulieri coniungi sine peccato.

SED contra, Secundum omnes leges, filij qui de concubina nascuntur, sunt vituperabiles. Sed hoc non esset, nisi concubitus, ex quo oriuntur, esset naturaliter turpis. Ergo habere concubinam, est contra legem naturæ.

¶ Præterea, Matrimonium est naturale*. Sed hoc non esset, si sine præiudicio legis naturæ homo posset coniungi mulieri præter matrimonium. Ergo contra legem naturæ, est concubinam habere.

sup. d. 4^a ar. 1.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut ex dictis* patet, illa actio dicitur esse contra legem naturæ, quæ non est conueniens fini debito, quem natura intendit: siue quia non ordinatur in ipsam per actionem agen-

ar. 1. hu- ius quæst. corp.

agens, siue quia de se est improporcionata illi fini. Finis autem, quem natura ex tali concubitu intendit, est proles procreanda & educanda, & vt hoc bonum quæreretur, posuit delectationem in concubitu, vt Constantinus dicit. Quicumque ergo concubitu vitur propter delectationem, quæ in ipso est, non referendo in finem à natura intentum, contra naturam facit & similiter etiam nisi fit talis concubitus, qui ad illi finem convenienter ordinari possit. Et quia res à fine plurimum nominantur, tamquam * ab optimo, sicut coniunctio matrimonij à prolis bono nomen accepit, quod per matrimonium principaliter quæritur ita concubine nomen illam coniunctionem exprimit, quæ solus concubitus, propter seipsum quæritur. Et si etiam aliquis quandoque ex tali concubitu prolem quærat, non tamen est conueniens ad prolis bonum, in quo non solum intelligitur ipsius procreatio, per quam proles esse accipit: sed etiam educatio & instructio, per quam accipit nutrimentum & disciplinam à parentibus, in quibus tribus parentes proli tenentur, secundum Philosophum in 8. Ethic. * Cum autem educatio & instructio proli à parentibus debeantur per longum tempus, exigit lex naturæ, vt pater & mater in longum tempus commaneant, ad subueniendum communiter proli. Vnde & aues quæ communiter pullos nutriunt, ante completam nutritionem non separantur à mutua societate, quæ incipit à concubitu vel in concumbendo. Hæc autem obligatio ad commanendum feminam marito, matrimonium facit; & ideo patet, quod accedere ad mulierem non iunctam sibi matrimonio, quæ concubina vocatur, est contra legem naturæ.

Ad primum ergo dicendum, quod in Genibus quantum ad multa, lex naturæ offuscata erat. Vnde accedere ad concubinam, malum non reputabant, sed passim fornicatione quasi re licita utebantur: sicut & alij, quæ erant contra ceremonias Iudæorum, quamuis non essent contra legem naturæ. Et ideo Apostolus
li im.

*Al. à po-
nori.*

*ii. 8. c. 13.
q. 12.*

si immiscuerunt prohibitionē fornicationis cæremoni-
alibus, propter discretionem, quæ erat in vtroque
inter Iudæos & Gentiles.

Ad secundum dicendum, quòd ex prædicta * ob-
secritate, scilicet in quam ceciderunt Gentiles Deo
debitam gloriam non reddentes, vt dicitur Roman-
primo, lex illa processit, & non ex instinctu legis na-
tura: vnde prævalente Christiana religione, lex illa
excirpata est.

Ad tertium dicendum, quòd in aliquibus sicut ni-
hil inconueniens sequitur, si rem aliquam, quam quis
in potestate habet, alteri simpliciter tradat: ita etiam
nec si tradat ad tempus, & sic neutrum est contra le-
gem naturæ. Ita autem non est in proposito. Et ideo
ratio non sequitur.

Ad quartum dicendum, quòd iniuria iustitiæ op-
ponitur. Lex autem naturalis non solum prohibet in-
iustitiam, sed etiam opposita omnium virtutum. Sicut
contra legem naturæ est, quòd aliquis immoderatè
comedat, quamuis talis rebus suis vtens, nulli iniuriam
faciat. Et præterea ancilla quamuis sit res domini ad
obsequium, non est tamen res sua ad concubitum: &
iterum interest qualiter quisque re sua vtatur; facit
enim talis iniuriam proli procreandæ, ad cuius bo-
num non sufficienter talis coniunctio ordinatur, vt
dictum est *.

Ad quintum dicendum, quòd mulier habet pote-
statem in corpore viri non simpliciter quantum ad
omnia, sed solum quantum ad matrimonium. Et ideo
non potest contra * bonum matrimonij corpus viri
alteri tradere.

ARTIC. IV.

Virum accedere ad concubinam sit peccatum
mortale?

273

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quòd ac-
dere ad concubinam non sit peccatum mortale.
Ic. Maius enim peccatum est mendacium, quam
fornicatio simplex: quod patet ex hoc quòd Iudas
qui

ca. mere-
trices 32.
q. 2.

De qua
ad 1.

Aug. ser.
162 de
temp.
in corp.
art.

Al. vis.

Gen. 38. qui fornicationem non horruit cum Thamar committere, recusavit mendacium, dicens, Certe mendacij arguere nos non potest. Sed mendacium non semper est peccatum mortale. Ergo neque fornicatio simplex.

¶ 2 Præterea, Peccatum mortale morte puniri debet. Sed lex vetus non puniebat concubitum concubinæ morte, nisi in aliquo casu: ut patet Deut. 24. Ergo non est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Secundum Greg. peccata carnalia sunt minoris culpæ, quam spiritualia. Sed non omnis superbia aut auaritia (quæ sunt peccata spiritualia) est peccatum mortale. Ergo non omnis fornicatio (quæ est peccatum carnale) est mortale peccatum.

Tho. in 4 d. 16. q. 3 ar. 2 q. 2. sorp. ¶ 4 Præterea, Vbi est maius incitamentum, ibi est minus peccatum: quia magis * peccat qui minori tentatione vincitur. Sed concupiscentia maxime instigat ad venerea. Ergo cum actus gulæ non semper sit peccatum mortale, nec fornicatio simplex erit mortale.

SED contra, Nihil excludit à regno Dei nisi peccatum mortale. Sed fornicarij excluduntur à regno Dei, ut patet primæ ad Corinth. 6. Ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

¶ Præterea, Sola peccata mortalia, crimina dicuntur. Sed omnis fornicatio est crimen, ut patet Tob. 4. Attende tibi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire.

Tho. in 2 sent. d. 42 q. 1. ar. 3. RESPONDEO dicendum, quòd sicut in secundo libro dictum est *, illi actus ex suo genere sunt peccata mortalia, per quos fœdus amicitia hominis ad Deum, & hominis ad hominem violatur: hæc enim sunt contra duo præcepta charitatis, quæ est animæ vita. Et ideo cum concubitus fornicarius tollat debitam ordinationem parentis ad prolem, quam natura ex concubitu intendit: nõ est dubium quin fornicatio simplex, de sui ratione est peccatum mortale, etiam si lex scripta non esset.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod frequenter homo qui non vitat peccatum mortale, vitat aliquod peccatum veniale, ad quod non habet tantum incitamentum: & ita etiam Judas mendacium vitavit, fornicationem non vitans: quamvis illud mendacium perniciosum fuisset, injuriam habens annexam, si promissum non reddidisset.

Ad secundum dicendum, quod peccatum non dicitur mortale, quia morte temporali puniatur, sed quia puniatur morte aeterna: unde etiam furtum, quod est peccatum mortale, & multa alia, interdum non puniuntur per leges temporali morte. Et similiter etiam est de fornicatione.

Ad tertium dicendum, quod sicut non quilibet motus superbiae est peccatum mortale, ita nec quilibet motus luxuriae: quia primi motus luxuriae & huiusmodi, sunt peccata venialia, & etiam concubitus matrimonialis interdum. Sed tamen aliqui luxuriae actus sunt peccata mortalia, aliquibus motibus superbiae venialibus existentibus: quia in verbis Greg.⁸ inducitur intelligentia comparatio vitiorum secundum genus, non quantum ad singulos actus. * in arg. 3.

Ad quartum dicendum, quod illa circumstantia efficacior est ad aggravandum, quae magis appropinquat ad speciem peccati. Unde quamvis fornicatio ex magnitudine incitamenti diminuat, tamen ex materia, circa quam est, gravitatem habet maiorem, quam inordinata comestio, cum sit circa ea quae pertinent ad fovendum foedus societatis humanae. Et ideo ratio non sequitur.

ARTIC. V.

Utrum aliquando licitum fuerit concubinam habere? 274.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod aliquando licitum fuerit concubinam habere. Sicut enim habere unam uxorem est de lege naturae, ita non habere concubinam. Sed aliquando licuit plures uxores habere. Ergo & habere concubinam.

¶ 2. Præterea, Non potest aliqua simul esse ancilla Supplementum. c. meretrices, & c. in eod. 32. q. 2.

Pp la

la & vxor : vnde secundum legem ex hoc ipso quod ancilla in matrimonium ducebatur, libera reddebatur. Sed aliqui amicissimi Deo leguntur ad suas accessisse ancillas, sicut Abraham & iacob. Ergo illæ non erant vxores: & sic aliquando licuit concubinas habere.

¶ 3 Præterea, Illa quæ in matrimonium ducitur, non potest eijci, & filius eius debet esse hæreditatis particeps. Sed Abraham eiecit Agar, & filius eius non fuit hæres. Ergo non fuit vxor Abrahæ.

SED contra; Ea quæ sunt contra præcepta Decalogi, nunquam licuerunt. Sed habere concubinam, est contra præceptum Decalogi, scilicet, Non mechaberis. Ergo nunquam fuit licitum.

† in li. 1.
et est de
Abrahâ
6.4 parâ
ante me.
80. 4.

¶ Præterea, Ambrosius † dicit in lib. de Patriarchis, Viro non licet quod mulieri non licet. Sed nunquam licuit mulieri ad alium virum accedere, dimisso viro proprio. Ergo nec viro vnquam licuit concubinam habere.

RESPONDEO dicendum, quod Rabbi Moyses dicit, quod ante tempus legis, fornicatio non erat peccatum: quod probat ex hoc, quod † ludas cum Thamar concubuit. Sed ista ratio non cogit. Non enim necesse est filios Iacob à peccato mortali excusari,

† Gen. 38

cum * accusati fuerint apud patrem crimine pessimo, & in Ioseph necem & venditionem consenserint. Et ideo dicendum est, quod cum habere concubinam

* Gen. 37

non matrimonio iunctam, sit contra legem naturæ, nullo tempore secundum se licitum fuit, nec etiam

* art. 3.
huius 9.
ar. 3. hu-
ius quæst.
corp.

ex dispensatione. Sicut enim ex dictis * patet, concubitus cum ea quæ non est matrimonio iuncta, non est conueniens actio ad bonum proliis, quod est principalis finis matrimonij: & ideo est contra prima præcepta legis naturæ, quæ dispensationem non recipiunt. Vnde vbi cumque legitur in veteri Testamento, aliquos habuisse concubinas, quos necesse sit à peccato mortali excusari: oportet eas esse matrimonio iunctas, & tamen concubinas dici: quia aliquid habebant

bebant
cubina
natur
lis, vx
faltem
est ali
nem,
operur
deerat
enim
matrim
quid si
minab
Ad
vxores
sicut h
ratio n
Ad
dispen
las acc
tum ac
nij, f
respici
oppon
Ad t
per dis
citant
dispen
candum
Quod
pertine
hæres
ter eti
cob ex
gultini
filij &
quam
cantur

bebant de ratione vxoris , & aliquid de ratione concubinz . Secundum enim quod matrimonium ordinatur ad suum principalem finem, qui est bonum proli, vxor viro coniungitur insolubili coniunctione, vel saltem diuturna, vt ex dictis patet * : & circa hoc non est aliqua dispensatio . Sed quantum ad secundum finem, qui est dispensatio familiar, & communicatio operum, vxor coniungitur viro vt socia . Sed hoc deerat in his quæ concubinz nominabantur : in hoc enim poterat esse dispensatio, cum sit secundarius matrimonij finis : & ex hac etiam parte habebant aliquid simile concubinis, ratione cuius concubinz nominabantur .

ar. 3. cor.

Ad primum ergo dicendum, quodd habere plures vxores non est contra prima præcepta legis naturæ, sicut habere concubinam, vt ex dictis patet * : & ideo ratio non sequitur .

ar. 1. hz. ius q. ad 7. & 8. et ars. presentis cor.

Ad secundum dicendum, quodd antiqui Patres ea dispensatione qua plures habebant vxores, ad ancillas accedebant vxorio affectu: erant enim vxores quantum ad principalem & primarium finem matrimonij, sed non quantum ad illam coniunctionem quæ respicit secundarium finem, cui conditio seruitutis opponitur, cum non possit simul esse socia & ancilla.

Ad tertium dicendum, quodd sicut in lege Moyfi per dispensationem licebat dare libellum repudij ad euitandum vxoricidium, vt dicitur * : ita ex eadem dispensatione licuit Abraham eijcere Agar, ad significandum mysterium quod Apost. explicat Galat. 4. Quod etiam ille filius hæres non fuerit, ad mysterium pertinet, vt ibidem patet : & quod Esau filius liberæ, hæres non fuit, vt patet Romanorum nono . Similiter etiam propter mysterium factum fuit, vt filij Isaac ex ancillis & liberis nati, hæres essent, vt Augustinus dicit † : quia Christo nascuntur in baptismo filij & hæres; tam per bonos, quos libera significat; quam per malos ministros, qui per ancillas significantur .

q. 67. ar. 6. corp.

Tract. i. in Ioan. in medib illius, 19.

quod
deba-
as ac-
yo ille
ubinas
ucitur,
ditatis
us non
Deca-
inam-
n mo-
arriar-
d num-
dimif-
concu-
yfes di-
rat pec-
m Tha-
on enim
cutari,
ellimo-
inc. Et
binata
tura †,
etiam
et, con-
ca, non
it prin-
prima
on reci-
mento-
e à pec-
rimonio
uid ha-
ebant

